

**Vešele počitnice,
mladina!**

Te dni se končujejo v slovenskih osnovnih in srednjih šolah na Tržaškem in Goriškem še zadnji izpiti. Za veliko večino naše mladine pa so se počitnice že začele. Pred njo so dobri trije meseci prostosti in počitka. Želimo ji, da bi srečna in brezskrbna uživala počitnice in se telesno okrepila za novo šolsko leto. Mladini srednjih šol pa tudi želimo, naj bi izkoristila počitnice, da si nabere tudi nekaj tistega, česar šola sama ne more dati — ljubezni do narave, do lepe slovenske domovine, in splošnega znanja o njej in o širnem svetu. S tem bo lahko obogatila svojega duha in srce na izletih, potovanjih, pa tudi z branjem dobrih knjig. Naš narod potrebuje zdrave, sposobne in izobražene nove generacije in ti, mladina, si njegovo upanje.

Torej: vesele počitnice!

Dr. A. Stanovniku v spomin

Pred 25 leti, junija 1942, je padel kot talec v Ljubljani, pod krogli fašističnih okupatorjev, dr. Aleš Stanovnik, katerega se bo slovenska zgodovina spominjala kot enega najbolj poštenih, najbolj daljnovidnih in slovenstvu najbolj vdanih političnih voditeljev slovenskega naroda v tistem temnem razdobju naše narodne zgodovine.

Dr. Aleš Stanovnik, prijatelj Edvarda Kocbeka, je bil velik idealist, kar je zadevalo cilje njegovega boja, in realist v presoji poti, po katerih bi jih bilo možno doseči. Videl je, da slovenski narod po stari poti političnega oportunitizma voditeljev tradicionalnih strank ne bo mogel doseči svobode in socialnega dviga, zato je bil odločen zagovornik skupne akcije napredne slovenske opozicije v političnem življenju. Hkrati pa je najvišje postavil dobrobit celotnega slovenskega naroda. Kot glavni politični predstavnik krščanskih socialistov se je l. 1941 takoj vključil v Osvobodilno fronto, hkrati pa zagovarjal njen idejni pluralizem in demokratični značaj.

Po značaju je bil dr. Janez Stanovnik ljubezniv človek, prav nič domišljav kljub svojim izrednim sposobnostim in zelo tovariški. Rad je pomagal, komur je le mogel. Hkrati pa ni poznal omahljivosti in kompromisarstva v tistem, kar je smatral za pravilno in pošteno. Za tisto je tudi ponosno umrl.

Na žalost je padel že zgodaj leta 1942 po izdaji (katere krivci najbrž ne bodo nikoli odkriti) v roke okupatorjev, ki so bili dobro poučeni o njegovi delavnosti in mu niso prizanesli. Moral je umreti, toda njegov spomin ne bo nikoli pozabljen. Ostal bo vzgled slovenskega domoljuba in demokrata, pa tudi socialno in politično angažiranega katolika.

**VELIKE SILE ŽELIJO MIR
NA BLIŽNJEM VZHODU**

V ponedeljek dopoldne se je začelo v New Yorku zasedanje izrednega in nujnega zbora Združenih narodov, ki je bil sklican na zahtevo Sovjetske zveze, z namenom, da bi dosegla od njega obsodbo izraelskega »napada« na arabske države.

Za ta izredni zbor svetovne organizacije držav je vladalo po vsem svetu velikansko zanimanje, tembolj, ker se ga udeležuje sam predsednik sovjetske vlade Kosigin, ki je že v ponedeljek dopoldne razložil na njem stališče Sovjetske zveze glede položaja na Bližnjem vzhodu. S tem se je začela velika diplomatska bitka, ki ni nič manj dramatična kot kratki boj na bojiščih na Sinaju in pri Jeruzalemu. Toda boj se odvija zdaj med diplomati in vladami ter — na srečo — v veliki zbornici Organizacije Združenih narodov. V tem boju teče mnogo črnila in donijo preko zvočnikov mogočne fraze, toda ne teče kri in ne grme topovi. In to je že veliko. Besede ne ubijajo in zaradi njih ne bodo jokale arabske in izraelske vdove in otroci.

KOSIGINOV GOVOR

Seveda sta tako svetovna javnost kot polna zbornica Združenih narodov pričakovali z največjim zanimanjem govor predsednika sovjetske vlade, kajti vsi so vedeli, da bo ta govor razodel, kaj v resnici namerava Sovjetska zveza glede položaja na Bližnjem vzhodu in do kam misli iti v podpiranju arabskih držav v njihovem sporu z Izraelom. Od tega pa je po mnenju vseh tudi odvisno, če bo obveljalo na Bližnjem vzhodu premirje, ali pa se bo spopad nadaljeval in morda še v večjem obsegu z intervencijo velikih sil, kar bi lahko prej ali slej privedlo tudi do tretje svetovne vojne. Mnogi — če ne vsi — pa so zaupali v treznost in miroljubnost Sovjetske zveze, ker si ta po splošnem mnenju nikakor ne more želeti svetovne vojne, prav tako pa tudi ne Združene države. Zato je v bistvu vendarle prevladoval že pred Kosiginovim govorom rahel optimizem nad pesimizmom.

In treba je priznati, da Kosigin s svojim govorom tega optimizma ni razpršil. Bil je oster v svojih obsodbah na račun Izraela in Združenih držav ter je predložil izrednemu zboru Združenih narodov resolucijo, ki obsoja Izrael zaradi napada na arabske države. Zahteva tudi brezpogojni umik izraelskih sil z zavzetih ozemelj, takojšnje ukrepe Varnostnega sveta za »odpravo posledic napada, ki ga je napravil Izrael«, in odškodnino za žrtve tega napada. Potrdil pa je, da ima Izrael pravico do obstoja, in naglasil, da nobena država noče vojne, kajti nihče ne dvomi, da bi bila splošna vojna atomska.

Seveda je porabil priložnost ter je obtožil Združene države tudi zaradi vojne v Vietnamu. Toda hkrati jih je obdolžil samo indirektnega podpiranja Izraela.

**SOVJETSKA ZVEZA NI SPREJELA
ARABSKIH TEZ**

Vse to pomeni, da sovjetska vlada ne podpira niti težnje arabskih držav po popolni »eliminaciji« Izraela niti ne sprejema njihove trditve, da so Združene države direktno pomagale s svojimi letali Izraelu. Za arabske delegacije v zbornici Združenih narodov je bil to gotovo mrzel tuš, ki bi jih moral nekoliko ohladiti v njihovem besu, toda vse ostale delegacije so si oddahnile, v zavesti, da Sovjetski zvezi ni do tega, da bi gnala zadevo do skrajnosti. Če pa skuša na političnem polju s kar največjo trdoto podpreti diplomatski boj arabskih držav in tako rešiti svoj ugled in svoj politični vpliv na Bližnjem vzhodu, ki sta zlezla ob koncu kratke vojne skoro na ničlo, zaradi nerealističnega pričakovanja Arabcev, da bodo Rusi posegli vmes, pa ji tega ne more v bistvu nihče zameriti. In kaj drugega nihče, kdor je realist, od nje tudi ne more pričakovati.

JOHNSONOV PREDLOGI

Kakšno uro pred Kosiginovim govorom pa je imel predsednik Johnson govor v Washingtonu, dozdevno improviziran na zborovanju učiteljev, v resnici pa dobro premišljen, v katerem je izrazil ameriško stališče do problema Bližnjega vzhoda. V njem je navedel v petih točkah pogoje, ki so potrebni za mir na Bližnjem vzhodu, hkrati pa ponudil Rusom možnosti za doseg odločilnega napredka v prizadevanju po sklenitvi pogodbe proti širjenju atomskega orožja in za zaustavitev gradnje dragega omrežja za izstreljevanje raket proti atomskim izstrelkom.

V bistvu se zdi, da si stališči Američanov in Rusov glede krize na Bližnjem vzhodu nista tako zelo narazen. Obe sili sta zainteresirani, da se vrne tja stabilen mir in da se zajamči obstoj Izraela in napredek arabskih držav. Glavna razlika med njunima stališčema je, da zahteva Sovjetska zveza, naj Izraelci umaknejo svoje čete na prejšnje meje, preden se lahko začne kakršnokoli pogajanje, Američani pa predlagajo čimprejšnja pogajanja brez pogoja po umaknitvi čet. To stališče se zdi tudi bolj realistično, kajti Izraelci so odločeni, da ne umaknejo svojih čet brez trdnega pogodbenega sporazuma med njimi in arabskimi državami samimi.

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

• NEDELJA, 25. junija, ob: 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Prenos sv. maše iz župne cerkve v Rojanu; 10.15 Poslušali boste... Od nedelje do nedelje na našem valu: 11.15 Oddaja za najmlajše: »S splavom po širnem svetu«. Napisal Mirko Kuncič, dramatisacija in priredba Saša Martelanca. Zadnja oddaja; 12.00 Nabožna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... Odmevi tedna v naši deželi; 15.30 »Slovanska apostola«, drama v štirih delih, napisal Jože Peterlin. Igra RO., režira avtor; 17.15 Obisk v diskoteki, pripravlja Janko Ban; 18.30 Kino, včeraj in danes, pripravlja Sergij Vesel; 20.30 Iz slovenske folklorne — V starih časih: Lelja Rehar: »Buh n's varji strele«; 22.10 Sodobna glasba.

• PONEDELJEK, 26. junija, ob: 11.50 Popevke treh rodov; 12.10 Brali smo za vas; 13.30 Priljubljene melodije; 18.00 Odvetnik za vsakogar, pravna posvetovalnica; 19.10 Jas Gawronski — Anketa o Poljski; »Pisatelj — glas v imenu nezadovoljnih«, prvi del; 21.00 Obletnica meseca: »Ob stoletnici rojstva slikarja Ivana Groharja«, pripravil Milko Bambič; 22.30 Romantični samospevi Franza Schuberta.

• TOREK, 27. junija, ob: 11.50 Zvočne razglednice; 12.00 Iz slovenske folklorne — V starih časih: Lelja Rehar: »Buh n's varji strele«; 17.20 Glasba za vaš transistor; 18.30 Iz niza javnih koncertov Radia Trst. Violinist Alfonso Mosetti, pri klavirju Enrico Lini; 19.10 Plošče za vas, quiz oddaja, pripravil Danilo Lovrečič; 20.35 Giulio Viozzi: »Zakleti jopič«, lirski monolog v enem dejanju.

• SREDA, 28. junija, ob: 11.50 Glasovi in slogi; 12.10 Pomenek s poslušavkami; 13.30 Glasba iz filmov in revij; 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Koncertisti naše dežele. Flavtist Miloš Pahor, pianistka in klaviristka Dina Slama in vibrafonist Daniele Zanettovich; 19.10 Higiena in zdravje, pripravil dr. Rafko Dolhar; 19.25 Zbor »Lisinski« iz Zagreba, vodi Emil Cossetto; 20.35 Simfonični koncert. V odmoru (približno ob 21.15) Misli in nazori.

• ČETRTEK, 29. junija, ob: 9.00 Prenos sv. maše iz župne cerkve v Rojanu; 10.50 Otroški zbor tržaške Glasbene Matice pod vodstvom Nade Zerjavice; 12.00 Antonio Fogazzaro: »Mali stari svet«. Prevod in radijska priredba Martina Jevnikarja. Četrta oddaja; 15.15 Operetne melodije; 17.30 Glasba za vaš transistor; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.30 »Zeno Cosini«, drama v dveh delih, po romanu Itala Sveva, napisal Tullio Kezich, prevedel Martin Jevnikar. Igrajo člani Slovenskega gledališča v Trstu, režira Jože Babič.

• PETEK, 30. junija, ob: 11.50 Vokalni ansambli; 12.10 Med tržnimi stojnicami, pripravil prof. Tone Penko; 13.30 Glasbeno potovanje okoli sveta; 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Na lepi modri Donavi Johanna Straussa, pripravil Dušan Pertot; 19.10 Slovenski znanstveni delavci z univerze — Robert Petaros: »Slovenski dialekt v okolici Trsta«; 20.35 Gospodarstvo in delo. Urednik: Egidij Vršaj; 21.00 Koncert operne glasbe; 22.45 Magija g'asbil v jazzu.

• SOBOTA, 1. julija, ob: 11.50 Orkestri laške glasbe; 12.10 Med tržnimi stojnicami (Lojze Tul); 13.30 Semeni plošče: 15.00 Glasbena oddaja za mladino; 16.00 Avtoradio — zanimivosti in glasba za avtomobiliste; 17.00 Folklorne pesmi; 18.30 Retrospektiva jazza, pripravlja Sergio Portaleoni; 19.10 Družinski obzornik: »Sodobna mladina in narava«, ureja prof. Theuerschuh; 19.25 Igra orkester pod vodstvom Aleksandra Bevilacqua; 20.45 Slovenski Oktet; 21.00 Antonio Fogazzaro: »Mali stari svet«. Prevod in radijska priredba Martina Jevnikarja. Peta oddaja. Izvajajo dijaki slovenskih višjih srednjih šol v Trstu, oddajo vodi Jože Peterlin; 21.35 Vabilo na ples; 22.35 Za prijeten konec tedna.

TEDENSKI KOLEDARČEK

25. junija, nedelja: Hinko, Viljem
26. junija, ponedeljek: Gruda, Virgilij
27. junija, torek: Ema, Ladislav
28. junija, sredo: Zorana, Irenej
29. junija, četrtek: Peter in Pavel
30. junija, petek: Emilija, Milica
1. julija, sobota: Bogoslav, Teobald

Izdajatelj: Engelbert Besednjak • Glavni urednik: Engelbert Besednjak • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna »Graphis« — Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — telefon 29-477

Dolgoročni razvojni program za Slovenijo

Že takoj ob nastopu funkcije novega predsednika Izvršnega sveta SR Slovenije, Staneta Kavčiča, smo opozorili na njegove izjave, ki so razkrivale neko novo odločnost in miselnost glede reševanja osnovnih problemov Slovenije, ki so se začeli kopičiti. Ta vtis so zdaj potrdile njegove izjave o nujnosti sestave dolgoročnega razvojnega programa za Slovenijo, katerega pomanjkanje je vedno bolj občutiti.

Pred kratkim so razpravljali o programu dejavnosti novega izvršnega sveta SR Slovenije v izvršnem komiteju CK ZKS in ob tej priliki je Stane Kavčič poudaril, da je treba zgraditi javno upravo, kvalitetno in učinkovito, sposobno politično reagirati na probleme in odločitve, sprejete v demokratični razpravi, in jih speljati do kraja ter izdelati dolgoročni program razvoja SR Slovenije.

V razpravi sta se zavzela za tak program zlasti Mitja Ribičič in Franc Popit. Mitja Ribičič je izjavil med drugim: »V programu razvoja SRS mora biti tudi težnja, da se slovenska republika bolj uveljavlja v federaciji. Utrjevati je treba pozicije, ustvarjene z brionsko zmago, ko je bil zlomljen etatistično-birokratski in v končnih posledicah tudi unitaristični koncept razvoja naše družbe.«

Franc Popit pa je dejal: »Soglasni smo

v podpori konceptu, ki se zavzema za novo, kvalitetnejše mesto Slovenije v Jugoslaviji in svetu. Takšen koncept narekujeja objektivni materialni položaj in mednarodna situacija... Tako je treba usmeriti vse sile na to, da pridemo do programa dolgoročnega razvoja SR Slovenije. Ne smemo čakati. Tem naporom je treba dati vso politično podporo... Večja afirmacija Slovenije v okviru Jugoslavije terja od nas, da se angažira več naših sposobnih kadrov v raznih organih federacije.«

—0—

NASSER HOČE VLADATI SAM

Nasser je v začetku tega tedna popolnoma preuredil svojo vlado in postal dejansko popoln diktator Egipta. Poleg predsedstva države je zdaj predsednik vlade in predsednik edine dovoljene egiptovske stranke, Arabske socialistične zveze. To je storil, kot pravi uradni komentar, »zaradi zahtev sedanjega obdobja nacionalnega boja.« Odstavil je tudi skoro vse vodilne generale in vrsto ministrov. Nekatere bo postavil tudi pred sodišče in pričakovati je celo smrtne obsodbe.

Očitno si prizadeva, da bi zvrnil krivdo za poraz v vojni na druge, četudi je bil seveda on tisti, ki je tiral deželo nepripravljeno v vojno, vdajajoč se iluzijam.

Po kaj je šel Podgorni v Kairo?

V sredo popoldne je prispel v Kairo predsednik vrhovnega sovjeta (sveta) Sovjetske zveze, Nikolaj Podgorni, ki je obiskal pred tem jugoslovanskega predsednika Tita na Brionih. V Kairu je sprejelo

Podgornija 200 000 ljudi, ki so mu napravili špalir od letališča do »Palače republike«, kjer so mu pripravili bivališče.

Podgornijevo nenadno potovanje v Kairu je presenetilo vse, zlasti pa zahodne opazovalce. Prepričani so namreč, da želi tudi Sovjetska zveza mir na Bližnjem vzhodu. Podgornijevo potovanje pa na prvi pogled dokazuje obratno, ker bi si ga lahko arabski nacionalisti — z Nasserjem na čelu — tolmačili kot vzpodbudo k nadaljevanju vojne z Izraelom, in si ga verjetno tudi tako tolmačijo. Vendar se gotovo motijo.

V resnici je najbrž namen Podgornijevega potovanja ta, da pripravi arabske voditelje na to, da izredni zbor Združenih narodov v New Yorku ne bo s potrebno večino obsodil samo Izraela kot napadalca, in da jih že vnaprej potolaži s kakimi obljubami pomoči. V nobenem primeru pa jim ne bo mogel obljubiti kake vojaške pomoči za nadaljevanje vojne, kajti to bi imelo posledice, ki si jih težko predstavljamo.

Vsekakor je moral biti učinek Podgornijevega obiska s sovjetske strani skrbno pretehtan, ker drugače bi pomenil kljub očitni želji Sovjetske zveze po miru zelo nevarno politično igro glede na nepreračunljivi značaj Arabcev.

Ameriški boksar Cassius Clay, svetovni prvak težke kategorije, je bil obsojen od nekega ameriškega porotnega sodišča na pet let ječe, ker se je branil nastopiti vojaško službo.

Avtomobilske dirke, ki so bile v nedeljo v Opatiji, so zahtevale eno smrtno žrtev in več ranjenih. Ubit je bil 12-letni deček iz Rakeka na Notranjskem, ki je gledal dirke z očetom in materjo, oba ranjena.

VELIKE SILE ŽELIJO MIR NA BLIŽNJEM VZHODU

(Nadaljevanje s 1. strani)

REALISTIČNO: SAMO S POGAJANJI

Od tega sklepa bi jih bilo mogoče odvrniti samo z vojno. Arabci pa nedvomno niso v stanju nadaljevati vojne z Izraelom. Če pa bi to poskušale velike sile z intervencijo od zunaj, bi to pomenilo preganjanje vojno z vojno, torej hudiča z Belcebubom. In to bi se moglo zgoditi samo s sporazumom med Sovjeti in Američani, kar se zdi za zdaj popolnoma neverjetno. Če pa bi Sovjeti poskušali to sami, bi pomenilo to ravno tisto, česar se ves svet boji — ponovno razpihanje vojne na Bližnjem vzhodu in njeno razširitev, možno tudi v požar svetovnega obsega.

Zato je pač najbolje, da se velike sile drže čim dalje od tega nevarnega vojnega žarišča in prepuste Izraelcem in Arabcem sami, da rešijo svoj spor. Če so Arabci sami prešibki za vojno, pa niso prešibki za pogajanja, ker imajo v rokah nekaj dobrih adutov. In s pogajanjem si lahko pridobijo nazaj marsikaj tistega, kar so zapravili z vojno, poleg drugih koristi, ki bi jih imeli od mirnega sožitja, sodelovanja in trgovanja z Izraelom. Potrebno je samo, da se vžive v misel, da so odrasli in odgovorni sami zase, ne pa da se zanašajo na tujo protekcijo. Taka protekcija lahko postane s časom tudi za Sovjete predraga — nadežna jim je nedvomno že sedaj, ker jim pri naša več razočaranj kot česa drugega.

Arabski lisjak - Gamal Abdel Nasser

V zadnjih tednih sta igrala na političnem odru poglavito vlogo dva moža, od katerih je bilo odvisno, ali bo svetu ohranjen mir ali ne.

Eden od teh je naslednik egiptovskih faraonov in sedanji predsednik Egipta Gamal Abdel Nasser. Rodil se je 15. januarja 1918 v zgornjeegiptovskem kraju Beni Mor. Njegov oče je opravljal službo poštnega nastavljenca, kar pomeni za egiptovske razmere že dober srednji stan. Poslal je sina v šole. Že kot sedemnajstletni fant se je Nasser pridružil podtalni nacionalistični organizaciji. Zato ga je policija zaprla. Komaj je prišel na svobodo, je naščuval felahje proti monarhiji in je bil pri spopadu z vojaštvom ranjen. Kljub prevratnim načelom se je posrečilo drznemu in odločnemu mladeniču stopiti leta 1937 v vojaško akademijo, ki jo je končal tri leta kasneje s poročniškim činom. Nato se je izpopolnjeval v Nemčiji, kjer je postal vnet občudovalec »fuhrerja« Hitlerja, kar se mu še sedaj pozna.

Leta 1952 je odločilno posegel v razvoj domače politike, ko je na čelu častniške zarote prisilil kralja Faruka k odpovedi. Na vodstvo države je spravil svojega zarotniškega tovariša generala Neguiba, toda vladno krmilo je obdržal sam. Dve leti kasneje je v svojem neizmernem častihlepu izigral svojega tovariša, ga priprl v dobro zavarovano vilo in je sam postal egiptovski predsednik.

Spretno je začel nihati med Vzhodom in Zahodom; od obeh je sprejemal denarno in moralno podporo, čeprav je razpustil komunistično stranko in je zahodnim velešilam zaprl vrata skozi Sueški prekop. Na vse strani je glasno poudarjal svojo »nevezano politiko«. S tem je dosegel, da mu je Hruščov dal kredite za Asuanski jez, Wa-

shington in London sta pa popustila, ko je poddržal Sueški prekop, ki je bil do te vojne najizdatnejši vir egiptovskih praznih blagajn.

Kakor vsi diktatorji, tako je tudi Nasser prikrival slabo državno gospodarstvo z zunanje političnim bav-bavom: z Izraelom. Razvnel je arabske nacionalistične strasti proti Izraelcem do skrajnosti. Že leta 1948 in 1956 je bil od njih poražen, a je poraz spretno potvoril v moralno zmago in je začel udarjati na nov boben: na »arabsko socialno stvarnost«.

Februarja 1958 se mu je posrečilo ustvariti skupaj s Sirijo Združeno arabsko republiko. Zveza se je že jeseni 1961 sesula zaradi Nasserjevih centralističnih namer. Sirija je po vojaškem uporuh oklicala samostojnost. Irak in Libanon sta pa zavzela naravnost sovražno stališče proti Egiptu.

Nasserjev namen združiti arabski svet osemdesetih milijonov ljudi ni uspel niti v Saudski Arabiji, ki je z vso silo podprla bivšega jemenskega monarha, ko je egiptovski mogočnjak vrgel proti njegovim plemenskim bojovnikom 50 tisoč moderno opremljenih mož. Egipt je na koncu Arabskega polotoka pretrpel že velike vojaške in gospodarske izgube.

Ljudstvo je postajalo nezadovoljno. Nasserja je zopet rešil umetno razpihani nacionalizem, češ Izrael je kriv vseh nesreč enotnih Arabcev, ki so pa v resnici zelo raznolik mozaik po veri, jeziki in plemenski razcepljenosti.

Vendar se je lisjaškemu egiptovskemu vodji zopet posrečilo, da je z gesli o »veti vojni mohamedancev« proti Judom trenutno združil arabski svet v novi letošnji vojni, ki je prinesla tako Izraelu kot Egiptu in posebno še Jordaniji mnogo gorja, ki pa najbrž še ni končano.

Miriam in minister

Mala Miriam Kandut iz slovenskega otroškega vrta pri Sv. Ivanu v Trstu sprejema pred nagradno komisijo čestitke in ljubkujoči stisk roke ministra za prosveto Guia, ki je pred tem poudaril veliki moralni in vzgojni pomen mednarodne razstave otroških in mladinskih risb in slik v Forte dei Marmi.

Mala Miriam in njen sošolec Fulvio Dovgan sta, kot smo že poročali, zelo častno zastopala slovensko šolo na tem velikem mednarodnem razpisu za otroške in mladinske risbe, katerega so se udeležili otroci iz mnogih evropskih in tudi zunanjeevropskih držav, n. pr. iz Indije. Na žalost pa niso bili zastopani otroci iz Jugoslavije. V razsodišču je bil tudi najslavnejši svetovni kipar, Anglež Henry Moore, ki se je nalašč zato pripeljal z letalom iz Londona. Slovesnosti razdelitve nagrad so se udeležili veleposlaniki in kon-

(Nadaljevanje na 7. strani)

DOKTOR SMRTI

11

LEV DETELA

Tedaj me je pograbilo upanje na rešitev. Začel sem poskakovati nad glave besneče drhali. Preskočil sem prve vrste in se zvil v morje novih besnežev. Bili so tako zamaknjeni v besneči ples, da so me izgubili iz oči. Preskočil sem drugo vrsto in se znašel med novimi besnečimi. Skakal sem kar naprej in naprej, besnel, lovil zrak, se poganjal skozi temo. Tako sem dosegel zadnjo vrsto. Tu me je pograbil strah, zdelo se mi je, da me bodo odkrili na pragu svobode. Potem me je zopet zagnil val poguma in upanja: vrgel sem se v besneči, kipeči ocean, preplaval sovražne valove, preskočil zadnje ovire.

Izginil sem v temi botaničnega vrta, divjal sem med drevesi, gazil po rosnih jesenskih travah, se lovil skozi krpe megle. Končno sem dosegel obzidje.

O groza, na vrhu ograje je tekla električna žica. Zdelo se mi je, da je bilo vse zaman.

Nenadoma sem se znašel. Pograbil sem težko delovno lopato, ki je ležala na gredah pod drevesi, jo sunkovito zavihnel in jo z vso silo treščil proti žici na ograji. Električne iskre so zatrepetale, žica se je preklala, skozi temo je blisknil kratek stik, pognal sem se čez ograjo.

Bil sem na mračni predmestni ulici. Bežal

sem kot obseden. V Fragadovem vrtu so zatulile sirene, dvakrat ali trikrat je počilo iz revolverja. Pognal sem se v prvo vežo, ki je bila odprta in se skrtil za posode s smetmi. Skozi stekleno okence na vežnih vratih sem videl, kako je mimo hiše zdrsel avtomobil doktorja Fragade in utonil v temi.

Počakal sem še kake pol ure in se nato odpravil, previdno in v strahu, do prve policijske postaje.

Šesto poglavje: NAPADIMO!

Noč je bila viharna, tema mogočna in zlobna. Veter je žvižgal okoli vogalov in majal izobeske gostiln in trgovinic. Žive duše ni bilo na cesti.

Na policijski postaji, ki sem jo končno dosegel, mi niso verjeli ničesar, tako neverjetna se jim je zdela moja pripoved. Čudne oči policijskih načelnikov so zlobno mežikale v poltemi, sovražne rumene zenice so se ožile in širile, blazne lučke so se prižigale v neprijetnem prostoru. Čutil sem, da me imajo za blazneža!

Vedel sem, da me bodo odpeljali v bolnišnico na pregled, zato sem izkoristil trenutek, ko so zapustili prostor zaradi neke nesreče, in smuknil na cesto.

Tekel sem v središče mesta. V baru »Pri treh zelenih mačkah« sem si naročil dokajšnje (dvojno) šilce žganja in ga na dušek izpil.

Zelo sem se prestrašil, ko sem na rami začutil dotik mogočne roke. Vendar sem se tudi takoj razveselil, saj sem zaslišal gromki smeh krepkega ruskega emigrantskega fizika Arhimedova, katerega velika glava me je motrila izpod stropa.

Končno je bil tu človek, kateremu sem se lahko brez cbotavljanja zaupal.

Arhimedov me je poslušal z odprtimi usti, medtem ko mu je roka nehote tu in tam dvignila kozarec p'va. Vedno bolj so se mu širile zenice, končno pa je izustil tele besede:

»Kvadratnika poznam. Skupaj sva odkrila zelena telesa ali verde, ki v določeni bližini povzročijo blaznost najhujše vrste. Zdi se mi, da se je nekoč pametni mož, ki sem mu popolnoma zaupal, že pred meseci okužil s temi telesi, zakaj pred sedmimi meseci se je zaprl v samoto, iz katere se več ne prikaže. O tem sem veliko premišljeval. Tvoje poročilo mi je povedalo, da se je zgodilo najhujše. Kvadratnik je zbolel, vendar je še v blaznosti genialen. Pomisli, da si je ustvaril robota Mohameda, vključil v svoj krog prav tako zblaznelega zdravnika Fragado in zgradil popolen sistem blazne morilske igre. Na posebno previden način bova morala podrezati v to sršenje gnezdo in rešiti Kvadratnika zahrbtno okužbo z zelenimi telesi verdi, ki križarijo globoko po vesolju.« (Dalje)

Tržaškega

Začetek poletja

Letošnja pomlad na Tržaškem je bila res pomlad v pravem pomenu besede, kajti že vrsto let so se naši ljudje pritoževali, da sploh ni več prave pomladi, ker zimi takoj sledi poletna vročina s sušo. Letos pa suše ni bilo. Padavin je bilo ravno prav, tako da je gmajna še vedno vsa pomladno zelena in dehteča od cvetic. Te dni smo videli celo velik šop več desetih visokih marjetic, ki je rasel na skali ob sicer grdi goli izseki, ki jo je zapustila gradnja naftovoda na repentaborski gmajni. Počasi si zelenje spet osvaja tudi ta opustošeni pas, četudi bi bilo gotovo prav, če bi ga tudi umetno pogozdili.

V Trstu je že opaziti skupine tujih turistov, med katerimi pa je videti sorazmerno malo Avstrijcev in avstrijskih avtomobil-

skih tablic. To je morda v zvezi z napetostjo zaradi Južne Tirolske. Pač pa je slišati že precej angleščine. Mnogo je tudi obiskovavcev iz Slovenije, le da večina ne prenoči v Trstu, ker se zjutraj pripeljejo z avtom in proti večeru spet odpeljejo. Trst je za Slovenijo preblizu, da bi predstavljal »tujino«. To pa predstavlja za tisoče »turistov«² z juga, ki vidijo največjo tržaško znamenitost v Ponterossu in njegovih stojnicah. A tudi ti so potrebni tržaški trgovini. Marsikdo živi od njih.

Tudi nekaj eksotičnih gostov se je te dni že pokazalo na tržaških ulicah, med drugim temnopolte dame v lepih indijskih nošah.

—0—

SMRT PROF. UMBERTA URBANIJA

V Trstu je umrl te dni ugledni slavist prof. Umberto Urbani. Dolga desetletja je pridno seznanjal italijansko javnost s slovanskimi literaturami, zlasti s hrvaško in srbsko, pa tudi s slovensko. Medtem ko mu je ostala moderna literatura južnoslovanskih in drugih slovanskih narodov precej odmaknjena, ker se zaradi starosti ni mogel več vživeti vanjo, pa je bil velik strokovnjak za vse, kar je zadevalo literature teh narodov do začetka tega stoletja in tudi še do druge svetovne vojne.

Sele pred kratkim je objavil v brošuri razpravo o pesniku Alojzu Gradniku.

Naj počiva v miru!

Nabrežina:

NASTOP GOJENCEV GLASBENE MATICE

V dvorani prosvetnega društva »Igo Gruden«² so v nedeljo popoldne nastopili gojenci šole Glasbene Matice v Nabrežini in Devinu, ki ju že več let požrtvovalno in z veliko ljubeznijo vodita profesorja Erminij Ambrozet in Sergij Radovič. Poslušavci, ki so tokrat popolnoma napolnili dvorano, so tako lahko ugotovili, kako so posamezni gojenci med šolskim letom napredovali pri učenju raznih instrumentov, od katerih sta odločno prevladovala klavir in harmonika. Nastopilo je 25 gojencev, od katerih jih je 14 iz šole prof. Radoviča v Devinu. Omeniti moramo, da je več gojencev iz šole prof. Ambrozeta iz Nabrežine imelo nastop nekaj dni prej, ker bi prireditev drugače predolgo trajala.

V nedeljo so kot gostje nastopili tudi nekateri gojenci iz Trsta. Zanimiv je bil zlasti nastop malega orkestra, ki je pod vodstvom prof. Sluge zaigral venček narodnih.

Tudi letošnja produkcija je pokazala, kako pomembno kulturno-ozgojno poslanstvo izvršuje Glasbena Matica.

NOVI SEDEŽ DEŽELNEGA ODBORNIŠTVA ZA JAVNA DELA

Deželno odborništvo za javna dela javlja, da se je preselilo 19. t. m. v zgradbo na Obrežju Nazaria Saura 8 v Trstu.

Telefonske številke so: 69345, 69346, 69347 z avtomatičnim priključkom in 68369, 68557, 68569, 69074, 69179.

ZREB BO DOLOČIL NAGRAJENCA med tistimi, ki se bodo za časa tržaškega velesejma od 21. 6. do 5. 7. naročili na:

SODOBNO ILUSTRIRANO ENCIKLOPEDIJO ali

ILUSTRIRANO ENCIKLOPEDIJO ŽIVALI
Nagrada: SLOVENSKO SLIKARSTVO

tržaška knjigarna

TRST - Ul. sv. Frančiška 20
Tel. 61-792

POJASNILA K UČITELJSKIM IZPITOM

Na nekatera vprašanja glede učiteljskih natečajnih izpitov v Trstu prinašamo nekaj pojasnil.

Od 77 prijavljenih kandidatov in kandidatkinj jih je šolsko skrbništvo odklonilo 14, ker niso iz njih prošenj izvirali vsi pogoji za pripustitev k izpitu. Imeli so pa že možnost vložiti priziv.

Izpitna komisija se je že sestala v Trstu in je določila potek izpraševanj. Po žrebu pride najprej na vrsto črka A; pri poročenkah velja možev priimek.

Izpraševanje se bo začelo takoj po končanih zrelostnih izpiti, to je 24. julija ob 8. uri zjutraj v prostorih osnovne šole v ulici sv. Frančiška. Vsak dan bo izprašanih 6 kandidatov. Komisija se bo držala programov za te vrste učiteljskih izpitov, kot izhaja iz razpisa posebnega natečaja. Spraševanje bo na splošno v slovenščini, le tu pa tam bo izpraševalec zastavil kako vprašanje v italijanščini, ne da bi bila snov predhodno določena.

Izpraševala bo celokupna komisija po enega kandidata. Komisija pod predsedstvom ravnateljice Mihaela Rožiča je sestavljena iz profesorjev tržaških višjih srednjih šol za predmete, ki jih tam poučujejo: prof. Janko Jež, prof. Oton Berce, poverjeni šolski nadzornik Lebani iz Gorice, poverjeni šolski nadzornik Oskar Bole, kot predstavnik učiteljstva in dr. Todeschini, višji svetnik tržaškega šolskega skrbništva kot tajnik komisije.

Vsem kandidatom želimo dosti uspeha!

Za ureditev jusarskih pravic v Gročani

Znano je, da se spor med jusarskimi upravičenci iz Gročane ter komisarjem za odpravo služnostnih pravic vleče že več let. Zdi se, da je vprašanje v zadnjem času prešlo v odločilno ter zaključno obdobje, ki bi moralo dovesti do pravične rešitve v korist prizadetih. Dejansko so srenjska zemljišča njihova, toda zaradi zapletene zadevne zakonodaje jim jih omenjeni jusarski komisar ni hotel priznati.

Slovenska skupnost je vključila to vprašanje ne samo v svoj splošni volilni program, temveč tudi v upravni program svoje liste v dolinski občini. Gročanski rojaki so jo vedno v veliki meri podprli, prepričani, da bodo slovenskega kmeta in njegovo zemljo ter koristi najboljše branili le politično samostojno organizirani rojaki.

Zadnje dni preteklega tedna je o tej njihovi zadevi razpravljaj dolinski občinski svet ter načelno privolil v kompromisno rešitev, katera pa kljub temu zahteva od

jusarskih upravičencev veliko finančno žrtev. V občinsko blagajno morajo namreč položiti štiri milijone lir. Iz te vsote bo občina manjši del porabila za kritje stroškov za prepis, tj. registrsko takso, ki bi ne

SPD TRST PRIREDI 23. t. m. OB 21. URI
NA STADIONU »PRVI MAJ«, VRDELSKA 7

KRESNO NOČ

Ob ognju bo podelitev kolajn in diplom zmagovalcem planinsko-orientacijskega pohoda in tekem, ki so bile 4. t. m. (streljanje z lokom, vlečenje vrvi, tek v vrečah in tek s kuhalnico).

Pesnica Marija Mijot bo recitirala nekaj novih pesmi.

Sledila bo prosta zabava ob zvokih harmonike in kitare in ob pečenju klobas na žaru.

smela biti velika; preostali večji del vsote pa je določeno, da jih bo uporabila za javna koristna dela v Gročani. Naravno je, da se mora večji del od štirih milijonov lir spet vrniti v obliki javnih del v Gročano. V tem smislu je svetovalec Tul na občinski seji izrazil nekatere pomisleke. Vsekakor bodo morali vsi, od občinske uprave pa do sveta paziti, da ne bi kdo predlagane kompromisne rešitve razlagal po svoje v škodo prizadetih Gročancev.

GODBENO DRUŠTVO V NABREŽINI

obhaja letos 70. obletnico svojega obstoja. Proslava bo 2. julija t. l. — med vinsko razstavo — na trgu pred cerkvijo v Nabrežini. Sodelovale bodo godbe na pihala iz tržaškega in goriškega območja. Program bo pravočasno objavljen! *Odbor*

OBČINSKI SKLEPI

Na zadnji seji goriškega občinskega odbora so bili sprejeti razni sklepi upravnega značaja. Odborniki so najprej odobrili občinski proračun. Nato so razpravljali o električnem in vodovodnem omrežju v novem industrijskem pasu. Stroški za ta dela so predvideni na 62 in pol milijona lir; delno jih bo krila deželna uprava. Odbor je nadalje sklenil nakup nepremičnin za naprave, ki bodo služile zbiranju trdih odpadkov. Štiri milijone je odbor odobril za nove svetlobne prometne znake na nekaterih križiščih.

Na nekatera nevarna cestna križišča, kot na Katariniju in pri uršulinkah, je pa pozabil. Nadalje se bo za kratko dobo podaljšala pogodba z Ribijevem podjetjem za mestne avtobuse, dokler ne bo mestni avtobusni promet poobčinjen. Občinski možje so sklenili tudi najem posojila 129 milijonov lir za prvi obrok športnih naprav na Rojcah. Razveseljiva je tudi novica, da bo mesto že prihodnje poletje dobavilo po plinskem omrežju zemljski plin ali metan, ki ima dosti več kalorij kot navadni plin. Končno je bil sprejet tudi sklep za asfaltiranje ceste skozi Grojno. Ti stroški bodo znašali 3 milijone lir. Dolgo je bilo treba čakati nanje!

SOLSKI NARASČAJ

Ob koncu šolskega leta je zanimivo pregledati, kolikšno je bilo številčno stanje šolarjev in dijakov v Gorici.

V občinske otroške vrtce je bilo vpisanih 543 fantkov in 559 deklic. Od teh odpade 56 otrok na tri slvenske vrtce v mestni občini.

Osnovne šole je obiskovalo 2654 šolarjev in šolarik. Od teh je bilo na šestih slovenskih osnovnih šolah 93 dečkov in 99 deklic.

Srednje šole v goriški občini so imele skupno 2014 dijakov in dijakinj. Na slovenski srednji šoli je bilo 92 dijakov in 103 dijakinj.

Na višjih srednjih šolah je študiralo 1296 dijakov in 177 dijakinj. Od teh je bilo vpisanih na slovenskem učiteljski 5 dijakov in 23 dijakinj; na gimnaziji-liceju pa 14 dijakov in 21 dijakinj. V teh dneh opravljajo dijaki razne prestopne in sprejemne izpite za licej ali »malo maturo«.

Štmaver:

SMRT STAREGA VAŠČANA — V DOLINI PEVMICE

Pred kratkim je umrl najrevnejši in menda najstarejši vaščan, 83-letni Peter Breščak, po domače Piro. Živel je v napol podrti baraki v dolini ob žuboreči Pevmici. Pokojnine ni imel nobene. Preživljal se je s koščkom zemlje ob baraki, ki stoji tam že od prve svetovne vojne. Imel ni nikogar. Zelo rad je imel naravo in živali. Čeprav sam in revež, je bil Piro vedno vesel in zadovoljen. Tudi bolan ni bil nikoli, razen 8 dni pred smrtjo, ko je ležal v goriški bolnišnici. Želel pa si je, da bi počival na domačem pokopališču. Želja se je Pirotu izpolnila, ker so dobri vaščani pokrili vse stroške za pogreb.

Se danes je dosti ljudi, ki ne poznajo doline ob Pevmici pod Štmavrom. Saj ni čudno, ker je prišla do izraza šele po prvi svetovni vojni. Prej je bila skoro neobljudena. Pred prvo vojno je stala v tej tihi dolinici samo ena z bršljanom zaraščena hiša. V njej sta bivala brat Tino in sestra Pepa. Kdo se ju še spominja? Po vojni se

je pa podoba doline popolnoma spremenilo. Zrastle so nove hiše; pravo naselje z dobro urejenim gostiščem. Goriški sladkusi in pivci imenujejo ta kraj »v buži«, kar pa ni povsem točno. Po vojni so speljali po dolini še dovolj dobro cesto. Danes pa ne ustreza več svojemu namenu.

Tam jeseni nas je obiskal goriški župan v spremstvu slovenskega občinskega svetovavca. Med drugim so nam takrat obljubili tudi asfaltiranje glavne ceste. Kdaj se bo to zgodilo? Najbolj važen je pa vodovod za dobro pitno vodo. Tudi tega pogrešajo ti dolinski prebivavci, goriški občinarji.

Krmin:

KRESNA ŠAGRA

Ze ustaljeno krminsko praznovanje ob sv. Ivanu bo letos od 24. do 29. junija. Pripravljalni odbor je izdelal za to »šagro« pester spored. Ze v soboto bodo odprte različne stojnice za pokušno domačih pridelkov. Uradno odprtje bo v nedeljo ob desetih v občinski dvorani. Nato bo odprta v prostorih nekdanje srednje šole slikarska razstava domačina Castellana in zanimiva filatelska-mozaična razstava umetnika Marangona; ta sestavlja iz različnih znamk slike v obliki mozaikov.

Na sporedu so še kolesarske dirke, nočna baklada mladincev, folklorni in godbeni nastopi in velik srečolov z dobitki v vrednosti treh milijonov lir. Prvi dobitek predstavlja razkošen avtomobil znamke Fiat. Zabave in plesa željni obiskovavci te vedno privlačnejše »šagre« bodo seveda tudi prišli na svoj račun.

Podgora:

NOVA PODOBA — PROSVETA

Naše industrijsko predmestje, vas ne moremo več imenovati, precej spreminja svoje lice. Nove hiše in stavbe dajejo tu pa tam bivši Podgori drugačen videz.

Kmetijstvo izginja. To že na prvi pogled opaziš, če se le malo ozreš po zapuščenih brežinah pod Kalvarijo, nekdanje lepe obdelane v vinograde. Pravih poljedelcev je v Podgori morda le še kakih 9 ali 10, po večini v gorenjem koncu. Ostali vaščani, pravzaprav meščani iščejo zaslužek v tkalnici ali v mestu.

Tja pa morajo hoditi ali se voziti še vedno po ovinkih, ker je naš »slavni mostiček« čez Sočo še vedno v istem stanju kot pred volitvami. Tudi glavna cesta skozi Podgora čaka, da bi jo razširili. Za sedanji promet je postala že dokaj preozka. Nikakor si pa ne domišljujemo, da bi jo kaj kmalu začeli popravljati.

Svoje dni je Podgora slovela tudi po svoji prosvetni dejavnosti. Danes je tudi v tem oziru precej drugače. Ni več nekdanjih prosvetnih društev in pevskih zborov. Častna izjema je le župni dekliški in mladeniški krožek, ki se zbira v dokaj dobro urejeni župni dvorani h kulturnim večerom.

Prejšnji petek je tudi povabil mladino k predavanju. Govoril je prof. Bednarik o socialni in narodnostni ideji v duhu Krekovihih naukov in sodobnih razmer. Govornika je poslušalo lepo število ljudi. To je dokaz, da tudi v sedanji mladini še tlijo ideali, samo spodbuditi jih je treba.

Iz Goriške

S sosodne strani:

LETOSNJI NOVOMASNIKI

V Sloveniji bo letos v juliju zapelo novo mašo kar 28 novomašnikov. Med temi jih je kar 5 naših bližjih rojakov s Primorske. Ti so Strancar Niko iz Sturij; Kodelja Ambrož iz Deskel; Česnik Silvester iz Lokavca; Bucik Joško iz Pirana in Kosmač Janko z Novakov.

Zanimivo je, da izhaja 19 novomašnikov iz kmečkih družin, 5 iz delavskih, 3 iz kmečko-delavskih in 1 iz obrtniške družine. Njih povprečna starost znaša 27 let. Najstarejši novomašnik ima 38 let, najmlajši pa 24. Vsi bodo posvečeni 29. junija, in sicer 9 v Ljubljani, 9 v Mariboru in 5 v Kopru.

Vsem novomašnikom voščimo dosti božjega blagoslova pri njih delu, obenem se pa vprašujemo, kdaj bo kak naš rojak iz zamejstva spet prvič pristopil k oltarju Gospodovemu.

Zagorje:

MASNISKI JUBILEJ

Vasica Zagorje na pivškem Krasu je bila prejšnjo nedeljo (11. junija) v prazničnem razpoloženju Visok mlaj in razkošno okrašena domača cerkev je pričala o velikem slavlju. Domača župnija in močno zastopstvo okolice je sprejelo z navdušenjem zlatomašnika Morela Rafaela, da se mu zahvali za dolgoletno očetovsko skrb. Ze enainštirideset let namreč reže kruh božje besede. Neumorno in neustrašeno je stal na straži skozi vse viharje fašističnega terorja. Njegov blagi temperament je z dobro dozo pristnega humorja in krščanske ljubeznivosti priklenil nase srca vseh, mladih in starih. To se je videlo na zlatomašniškem slavlju. Obdan od svojih ovčic in z velikim številom sobratov od blizu in daleč je pel Bogu za vse zlato mašo. Govornik je lepo podal glavne obrise slavljenčevega življenja ter podčrtal njegove velike zasluge za narod v dobi fašističnega zatiranja. Domači pevski zbor je povzdignil slavnost z ubranim petjem. Dvatisoč zbranih vernikov je še enkrat dokazalo, kako zna ceniti dobrotnike ljudstva. Lepo pritrkvanje in pestre deklamacije ter bogata okrasitev cerkve je dala vsemu še večji užitek. Naj redke slavnosti zlatih maš priključijo in pospešijo veliko novih maš, da bo naše ljudstvo ohranilo tisočletno svetinjo svete vere naših blagovestnikov Cirila in Metoda.

GORISKI »GHETTO«

Nekdanji goriški judovski »get«, sedaj Ascolijeva ulica, se nahaja v neverjetno žalostnem in razpadajočem stanju. Večina hiš na spodnjem koncu ulice zadaj za muzejem se ruši, tako da je morala občina stanovalce izseliti. Druge so pa prava legla boleznin in kotišča vseh mogočih podgan in golazni.

Na tem koncu je zgrajenih že nekaj novih stavb v živem nasprotju z ruševinami. Poleg je pa še sama groblja, posebno ob severni strani judovske sinagoge. Tudi ta že razpada na zunanji strani. Zato so nekateri demokristjanski občinski svetovavci vložili na župana vprašanje, naj se ta zgodovinsko zanimivi kotiček goriškega mesta temeljito preuredi in tudi popravi judovski tempelj.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Junjska številka „Mladike“

Nova, junjska številka revije »Mladika« je med dosedanjimi letos najboljša in to po zaslugi skoro vseh prispevkov. Jože Peterlin je v tej številki eden glavnih sodelavcev. Njegov je med drugim uvodnik, v katerem prikazuje pod naslovom »Tisoč dvesto let« pomen pokristjanjenja za slovenski narod in po pravici naglašajo državna škola mladost kneza Boruta, ki se je odločil rajši za naslonitev na krščanski zahod proti poganskemu in barbarskemu vzhodu, ki je tedaj ogražal neodvisno slovensko državo Karantanijo. Sprejel je pogoj, da da svojega sina Gorazda in nečaka Hotimira vzgojiti v krščanski veri in krstiti, da bi s tem ne le dosegel pomoč Bavarcev v boju proti Obronu, ampak tudi zagotovil svojemu ljudstvu vstop v krog kulturnih narodov. To modro državniško dejanje je doslej slovenska zgodovina vse premalo poudarjala.

Poleg tega je objavil J. Peterlin še članek o razstavi arhitekta Jožeta Plečnika na Dunaju, o »Razpravah za okroglimi mizami«, ki so zadnji čas miselno razgibale tukajšnje slovenske izobražence, posebno z obravnavanjem aktualnih slovenskih problemov, in o koncu sezone Sloveškega gledališča.

Stanko Janežič je v tej številki dokončal svojo povest »Jurij Podobar«, ki pa je samo potrdila, da je avtor predvsem pesnik. Zora Tavčar pa je prispela novela »Rumena svetloba nad parkom«, ki je izvirna ne samo po naslovu, ampak tudi po vsebini, saj obravnava nenavadno snov: življenje in ljudi v umobolnici in odnos med bolnimi in zdravimi, na primeru kmečke ženske, ki pride obiskat svojega bolnega moža. Štiri pesmi pod naslovom »Nepoznanemu novomašniku« je objavil »Slavko«. Vsebinsko so lepe, oblikovno pa še šibke.

Štanko Kosmina razodeva v članku »Na stopnišču dunajskega parlamenta« naše skupno slovensko razočaranje nad Avstrijo, ki nam je v marsikaterem pogledu tako blizu, v mnogih pa tako daleč in dejansko celo sovražna, še danes, kot so pokazali najnovejši dogodki. Vendar bi si želeli tudi v Kosminovem članku nekoliko manj sentimentalnosti in več realizma.

Maks Šah piše o tukajšnji slovenski šoli in poudarja potrebo po slovenskih strokovnih šolah, ki jih zdaj naša mladina zelo pogreša. Abc pa

razpravlja o poklicnem izobraževanju naše delavske mladine. Omeniti je še s humorjem prepojeno črtico Josipa Kravosa »Ko sem bil zadnjič tepen« in članek Martina Jevnikarja v spomin umrlega italijanskega slavista Artura Cronia.

Z zanimanjem preberemo tudi kritično poročilo o zadnji številki revije »Most«, pisma reviji in drugo. Čisto po nepotrebnem pa se je nekdo zaletel v novi izraz »občilo«, kar ga je baje »bilo po ušesih« v nedeljo, 7. maja v cerkvah, po radiu itd. Uredništvo pa mu daje celo prav, češ da bi bilo boljše reči »sredstva obveščanja«. Potem bi bilo morda tudi bolje reči »sredstva zdravljenja« namesto zdravila, »sredstva odvajanja« namesto čistila, in »sredstva prevažanja« namesto vozila, ali celo »sredstvo drvenja« namesto avto? Občilo je gotovo zelo posrečen, točen in jednat izraz ter se je že uveljavil, kot se razna »sredstva« nikoli ne bodo, ker pričajo samo o neposluhu za jezik. Sklicevanje na Jožeta Toporišiča ne pomeni nič, ker vemo za njegove ostre in neskončne osebne polemike z Janezom Gračičnikom, ki je ustvaril besedo »občilo«. Če bo rekel eden od njih, da je to belo, bo drugi gotovo trdil, da je črno.

UMETNOSTNE NAGRADE

Francoska akademija je podelila letošnjo literarno nagrado v znesku dva in pol milijona lir časnikarju in pisatelju Emanuelu Berlu. Pisatelj, ki je bil rojen v severni Franciji pred 75 leti, je izdal več zgodovinskih knjig in esejev. Med temi so znane zgodovina Evrope in Francije ter »Prospad meščanske miselnosti«.

Nagrado za poezijo, v znesku enega milijona in en četrt lir, je pa prejel popevkar Georges Brassens. Njegove plošče so razširjene v milijonih izvodov. Njegove psmi imajo neko svojsko posebnost; zato imenujejo Brassesa »anarhista popevka«.

—0—

Znana in ugledna, l. 1896 ustanovljena nemška satirična revija »Simplicissimus« je prenehala izhajati. V njej so sodelovali svoj čas najboljši nemški pisatelji. Hitler jo je l. 1933 prepovedal. Največji razcvet je doživela po prvi svetovni vojni.

Francoska pisateljica Jean Paul Sartre in Louis Aragon se nista hotela udeležiti letošnjega kongresa sovjetskih pisateljev. Kot vzrok sta navedla obnašanje sovjetskih pisateljev spricho obsodbe hovih kolegov Sinjavskega in Daniela.

Premalo pretehtana publikacija

»SLOVENSKA KNJIŽEVNOST 1945 - 1965«

Pri Slovenski Matici je izšla pred kratkim prva knjiga dela »Slovenska književnost 1945 - 1965«. Knjiga je večjeje formata in obsega skoro 400 strani. Ilustrirana je s fotografijami pomembnejših pisateljev, ki jih obravnava. Zunanja oprema je prikupna kot vse izdaje Slovenske Matice, hkrati pa tradicionalna. Avtorji te prve knjige pa so Boris Paternu, Helga Glušič-Krisper in Matjaž Kmecl.

Zaradi prikupnega videza knjige in aktualnosti snovi — saj obravnava povojno slovensko literaturo, o kateri si je tudi tisti, ki jo je kolikor tolikor redno spremljal, komaj ustvaril kako zakokoroženo, organsko predstavo, smo z velikim pričakovanjem segli po tem delu. Bili pa smo razočarani. Knjiga je kvalitetno zelo neenotna, poleg tega pa so v njej vrzeli, ki jih je nemogoče oprotiti.

Predvsem je vse preveč opazno, da si avtorji niso bili na jasnem, kaj spada v slovensko književnost in kaj ne. Tako so strpali v svoj pregled sploh vse, kar je izšlo v povojnem času v Sloveniji, najbrž zato, da se ne bi komu zamerili, če bi ga izpustili iz kroga »pisateljev«. Če bi obveljal njihov kriterij, imamo danes Slovenci samo v matični Sloveniji nad 200 pisateljev in pesnikov, ki jih je vredno obravnavati v taki publikaciji ugledne založbe. Do tega presenetljivega števila pa so prišli zato, ker so uvrstili med pisatelje vse pisce partizanskih spominov, katerim se niti sumim ne sanja, da bi se prištevali med pisatelje, in vsakovrstne avtorje časnikarskih reportaž. Tako najdemo v knjigi tudi tele »pisatelje«: Metoda Mikuža, Karla Prušnika-Gašperja, Radka Poliča, Janeza Vipotnika, Draga Vresnika, Antona Kocjančiča itd., katerim sicer nihče ne more odrekati

(Nadaljevanje na 7. strani)

46 Pokristjanjenje Slovencev N. H.

Medtem ko se je izraz Sör-av za ljudi južnejših ljudstev s časom spet asimilirali v Söl-av in Slav, je ohranil izraz žerjav prvotno obliko (seveda z glasovnimi prilagoditvami, kot jih zahteva slovenščina), najbrž spet zato — kot že v primeru Slav in Svav — da bi označevala razliko med pomenom besede Slav — južnjak in sörav — žerjav.

Zanimivo pa je, da je tudi priimek Žerjav (ki je označeval prvotno gotovo kakega priseljence z juga) doživel v slovenščini podobni spremembi. Prvotni Sör-av (šlo je pač za ljudi, ki so se priselili, preden se je ta beseda asimilirala v Slav) je zadobil dve različni obliki: Žerjav in Žerjal. Nedvomno je prva pristnejša, druga pa je nastala najbrž mnogo pozneje, če ne šele v moderni dobi pod vplivom elkanja.

Kot vidimo, nima torej beseda Slovan ničesar opraviti z dozdevnim indogermanskim korenem kleu, ampak je prišla iz nordijske besede sör-av. Tako tudi ni nobene zveze med besedo Slovenci in Slavi-Slovani; podobnost je čisto slučajna, zaradi premika glasov iz Sol v Slo v besedi Solvendi, in ker so v moderni dobi zamenjali ponekod v besedi Slavan prvi zlog v Slo, torej Slovan. Prvotna oblika bi se morala glasisi pač Slav.

Pri Slovencih je najbrž ohranjen okrnjen ostanek nordijske besede Slav v pomenu suženj v korenih besede služiti, sluga in su-

ženj, preko glasovne spremembe iz Slav v Slau in končno v Slu in v zadnjem primeru iz Slu v Svu in v Su. To mnenje potrjuje dejstvo, da imajo drugi slovanski narodi za sužnja besedo rob. Zadnja besedo o tem bo imela seveda nepristranska etimologija.

Še posebej in ponovno pa je treba pri tem opozoriti na dejstvo, da je popolnoma zgrešeno dosedanje mnenje, da se je izraz Slav v pomenu suženj nanašal na Slovane v današnjem pomenu tega izraza. Prvotno se je nanašal, kot smo videli, na zahodne Germane, prednike Nemcev, nikdar pa ni pomenil etnične pripadnosti, ampak samo človeka »z juga«.

Zato je tudi popolnoma zgrešeno politično tendenciozno tolmačenje, da je bila beseda Slav v pomenu suženj sinonim za Slovana in da je to prišlo od tega, ker da so bili Slovani suženjske narave. Beseda Slav je označevala preprosto le vojnega ujetnika ali ljudi, ki so jih zajele odprave skandinavskih morskimi roparjev v davnih časih, in je pomenila samo, da je ujetnik z juga. Jezikoslovlje in to ne samo tisto pri slovanskih narodih pa je bilo doslej v glavnem v službi politične in nacionalistične propagande, zlasti pangermanske in panslovanske in v tem je vzrok, da je dajalo tako pičle znanstvene rezultate.

Spomin na izraz av (iz) je pri Slovencih še danes navada, da govorimo, da je nekdo »iz« nekega kraja, npr. ta in ta »iz Sežane« ne pa ta in ta »v Sežani«. Na obliko Sör-av pa spominja tudi še precej drugih podobnih staronordijskih izrazov v slovenščini, npr. kilav (iz kul-av, kul — leglo, torej mladič iz legla), hripav (iz hrip-av, hrip — grlo, torej govoriti iz grla, zagrleno), škilav (iz skil-av, skil — gledati, torej gledati postrani) itd.

Sicer pa je podobne spremembe kot beseda Slav doživljala tudi beseda Solvend ali Solvendsk. Medtem ko se je pri Slovencih spremenila v prvem zlogu z zamenjavo glasov l in o iz Solvendsk v Slovendsk, z izpadom glasu d pa v Slovendsk in še prej najbrž z asimilacijo glasov dsk (v Solvendsk) v c, torej iz pridevniške oblike Slovendsk v Slovenc, se je v svoji pradamovini, pri Švedih, spremenila verjetno najprej tudi po metatezi iz Solvendsk v Slovendsk, nato pa v Svovendsk (tudi ponekod na Koroškem pravijo svovenji) in končno v Sovendsk ter po izgubi o v Svendsk. Navsezadnje je izpadel še d kot pri Slovencih, kar je dalo Svensk. Lahko pa je potekal ta proces tudi takole: Solvendsk - Sovvendsk - Svendsk - Svensk. Vsekakor ne more biti dvoma, da izhaja narodno ime Slovencev in Švedov iz iste besede Solvendsk in da je oblika Slovenski celo bliže izvorni obliki kakor Svensk.

(Dalje)

GOSPODARSTVO

Uši na fižolu

Na fižolu raklarju, to je visokorastočem, je kakšenkrat toliko črnih uši, da je steblo kar pokrito. Če se ima le par grmov, se te uši lahko z roko zmečkajo, a je to ogabno delo. Če pa je fižola več, ne zaleže ročno mečkanje. Potrebno je fižol poškopiti s primernim sredstvom, ki uši pomori.

Škopiv proti listnim ušem poznamo celo vrsto, a kaj res dobrega proti ušem na

fižolu, zlasti če že v stročju, še nimamo. Kvasijevo škropivo ne pride v poštev, ker se grenkoba od kvasije le težko izgubi. Isto je s škropivi na podlagi tobačnega izvlečka (Nicol, Nicosan in druga). Ostanajo kemična škropiva, ki pa so strupena.

Če bomo pri škropljenju pazljivi, pa lahko uporabimo lahko tile: V poštev prideta samo dve škropivi, in sicer »rogor« in »Toxfid«. To sta škropivi, ki sta sicer huda strupa, a se njun strup kmalu izgubi. Rogorjev strup se izgubi v treh dneh, zato ga uporabljamo tudi za škropljenje proti črvu češnjevemu muhe. Toxfid je podoben strup, ki pa deluje samo ob dotiku živali oziroma mrčesa na rastlini. Izgubi se tudi v treh dneh, a zaradi varnosti ne smemo ne po škropljenju z rogorjem ne po škropljenju s toxfidom brati fižolovih strokov prej kot peti dan po izvršenem škropljenju. V takem primeru za lastnika fižola ni več nevarnosti, ker on pač ne bo šel pred petim dnem trgati stročja; nevarnost je le za morebitne tatove, ki ne vedo, da je bilo opravljeno škropljenje s hudo strupeno snovjo.

PREMALO PRETEHTANA PUBLIKACIJA

(Nadaljevanje s 6. strani)

spretnega peresa, a katerih področje gotovo ni literarno ustvarjanje, ampak časnikarstvo, politika, ideološki aktivizem ali komentiranje zgodovinskega dogajanja.

Po drugi strani pa ne najdemo v tem pregledu skoro nobenega izmed pesnikov in pisateljev, ki delujejo zunaj matične domovine, razen nekaterih pomembnejših imen na Tržaškem (Pahor, Febula). Nit, sledu pa ni o tistih, ki delujejo v Rimu, v Argentini, v Združenih državah, na Koroškem in drugod. Na platnicah in v uvodu sicer stoji pripomba, da so temu krive »tehnične težave pri zbiranju tega, pri nas razmeroma malo znanega in dokaj obsežnega gradiva«. Toda bravec se s tem oparavičilom ne more zadovoljiti in meni, da spadajo v podobo sodobne slovenske leposlovne literature pač mnogo prej Beličič, Vodeb, Truhlar, Lev Detela, Milena Detela, V. Kos, Simčič, ter še mnogi drugi in da so mnogo bolj značilni zanj kakor čobra polovica tistih, ki jih najdemo v knjigi. Vsaj Narodna knjižnica v Ljubljani bi morala imeti njihova dela in jih dati na razpolago za tako obsežno študijo, izdano pri najuglednejši slovenski založbi. Če pa iz tega ali onega razloga teh avtorjev ni bilo mogoče upoštevati, bi bilo bolje, da knjiga sploh ne bi bila izšla, kakor da je izšla tako okrnjena, kar ne dela časti niti avtorjem niti založbi. Vse kaže, da je bila izdaja pač premalo premišljena in pretehtana. Spričo te velike pomarnikljivosti obledijo celo njene kvalitativne strani. E. Z.

Miriam in minister

(Nadaljevanje s 3. strani)

zuli trinajstih držav, udeleženih pri razstavi po risbah svojih malčkov.

Livornski dnevnik »Il Telegrafo« je objavil sliko male Miriam in je zapisal med drugim, pod naslovom: »Domiseln Pinocchio nagrajen od Moora«:

»Prvo in glavno nagrado te XI. razstave je dobila Miriam Kandut, Tržačanka z očmi kot iz pravljic, polna čarov, za svoj »Pinocchio«, živahen in žareč, da je pritegnil Moora, ki je imel kot predsednik razsodišča odločilno besedo... Moore je izbral Miriaminega »Pinochia« in tržaška šolarica je dobila absolutno nagrado.«

Naslednji dan je isti list spet objavil članek o slovesnosti nagraditve ter je zapisal med drugim o mali Miriam:

»Velikega praznovanja je bila deležna mala Tržačanka, absolutna zmagovalka razpisa. Minister ji je dolgo čestital in Miriam, plavalasa in plaha, je odgovarjala na vprašanja s čisto žensko gracioznostjo. Kandut Miriam je prispela iz Trsta s svojo učiteljico. Njen »Pinocchio«, nekoliko izkrivljen in zmeden, je dobil nagrado. Njeno risbo so dolgo snemali televizijski operaterji in fotografirali strokovnjaki za pedagogiko, ki so začeli večeraj zborovati v »La Capannini«.

Sliko male Miriam je prinesel in objavil tudi dnevnik »La Nazione« v Firencah, ki je tudi poudaril, da je bila njena risba narisana na tečaju »ex tempore«, pred očmi komisije.

Uspeh malih Miriam in Fulvia je tudi uspeh njune vzgojiteljice gospe Valerije Magajna, ki zasluži za svoje pedagoško prizadevanje, s katerim vzgaja v malčkih smisel za lepoto, vse priznanje. To pa je tudi resnično velik uspeh slovenske šole na Tržaškem.

Jagode dajo visok dohodek

Izračunali so, da stane pridelovanje jagod na enem ha 700.000 lir. To se pravi, da znašajo stroški za vsak m² po 70 lir. Ta visok strošek pa se izdatno izplača, ker so ugotovili, da znaša dohodek z enega ha več kot 2,800.000 lir ali štirikrat toliko kot stroški. Zato ni čudno, da se v Italiji vedno bolj širi pridelovanje jagod. Srednji pridel-

lek jagod na en ha računajo na 70 stotov. Pridelovanje se vedno bolj izpopolnjuje zlasti s pripomočki iz plastičnih mas, z odgovarjajočih kultivarjev.

Če ne nastopi kaj izrednega, pridelek jagod še dolgo ne bo kril povpraševanja, ki se stalno dviga in je marsikod uživanje jagod sestavni del obedov, tudi družinskih.

Spomini iz prve svetovne vojne

■ ■ ■ 54 ■ ■ ■ ■ ■ V RUSKEM UJETNIŠTVU ■ ■ ■ ■ ■ Inž.-J. R. ■ ■ ■

Kje pa je Blažević? Nisem ga videl in pri tem sem tudi pozabil, da ne vidim konj. Povedali so mi, da pase konje tam naprej ob cesti, in da je skoraj prav, če grem po njega, med tem bodo oni naložili voz. In tako je tudi bilo.

Takrat sem začel gledati gozd. Samo mladi hrasti, skoraj vsi enaki. Posekani in okleščeni niso tehtali več kot 60 kg, tako da so vsakega v dveh z lahkoto spravili na voz. Naložili pa so na voz največ 12 debelec. Gozd je moral biti zasajen pred največ 15 leti. Bil pa je velik. Vsekati pa so smeli le vsako drugo drevo, tako da so gozd v resnici redčili. Odsekane veje so zvelkli domov Moldovani. Ko sem zvedel od Čumaka, da je približno sreda gozda tam kjer naši sečejo, mi je bilo žal, da se nisem peljal do konca gozda. Bi vedel vsaj, kako je tam, kje je veleposestvo »Stuart«, kot že zgoraj rečeno, last nekega angleškega lorda.

Ko smo krenili od tam, sem vprašal, kdo se odpelje z menoj z begunko, pa ni bilo nobenemu mnogo do tega. Prisedel je Gorjan. Galka je dobro potegnila in kmalu — a že izven gozda — smo ujeli Čumaka z voli. Kako jih bomo pretekli na ozki poti, ni bila uganka. Zaženi Galko ali na levo

ali na desno, kjer je bilo žito že požeto in frkneš mimo. — Ko je Čumak ml. doma prevzel vajeti Galke, je ta stalno gledala na me in se šobila. »Dobiš, dobiš,« in dal sem ji drugi sladkorček.

Ko smo isti večer zapuščali po večerji kuhinjo, so ob ograji slonele feldešerjeve gracije z Evdokijo. Pozdravile so in na moj odzdrav vpraša starejša, kdaj bom prišel na čaj.

»Takoj sedaj,« sem odgovoril.«

Prijateljem sem dejal, naj povejo ravnatelju, če bi vprašal po meni, da sem pri feldešerju. In smo šli. Evdokija se je takoj poslovila. Jaz je nisem mogel vabiti, one druge pa je niso silile.

Pri feldešerju so imeli stisnjeno stanovanje. Bila je sicer kuhinja z dvema sobicama tako kot v stanovanjih »nabljudatelja« in družine Fomič, a je moralo biti mnogo ožje. Kuhinje in druge sobe sicer nisem nikdar videl, a sem lahko presodil. Iz majhnega hodnika se je šlo na desno v sobico, ki je bila sprejemnica in seveda spalnica za več kot eno osebo.

Nismo se še vsedli, ko je prišla mama, sorazmerno mlada ženska, mogoče 40-45-ih

let. Že pri predstavljanju sem čutil, da mi ni naklonjena. Za njo je prišel oče, ki pa je bil zelo prijazen. A tudi on je kmalu izgubil in ostali smo »ta mladi«. Posadili so me za mizo na neki divan, desno je sedla na stolico starejša Nina feldšerjeva levo malakanka, nasproti pa Dunja, mlajša feldšerjeva, ki je stregla. Čim smo namreč sedli, je prinesla samovar in druge potrebščine, poleg pa v skodelici nek kompot ali marmelado, kar so imenovali »varenje«. Pozneje sem ugotovil, da je bil kompot iz brusnic. V začetku smo se vsi skupaj smejali, iz zadrege. Nato sem vprašal Dunjo, v kakšno šolo hodi, in so mi rekle, da je napravila tri razrede ženske gimnazije. Ostali dve sta pa gimnazijo že dokončali. Mislil sem pač, da je ruska ženska gimnazija nekaj podobnega kot gimnazija, ki sem jo jaz obiskoval. Zato sem nedolžno vprašal, če so se učile latinščino, ker sem jih hotel malo izprašati. Od vseh treh ni nobena vedela, kakšen je latinski jezik. Rekle pa so, da se tam učijo francosko, do vojne so se učili tudi nemško. Hotel sem malo poskušati s francoščino, pa sem kmalu nehal, ker sem videl, da znajo reči »merci« in še kakšnih 10 drugih besed, med njimi »mon ami«, »madame«, »mademoiselle«, »monsieur« in mogoče še kakšno. Ta predmet pogovora se mi je zdel neroden in nevaren, zato nisem vztrajal.

(Dalje)

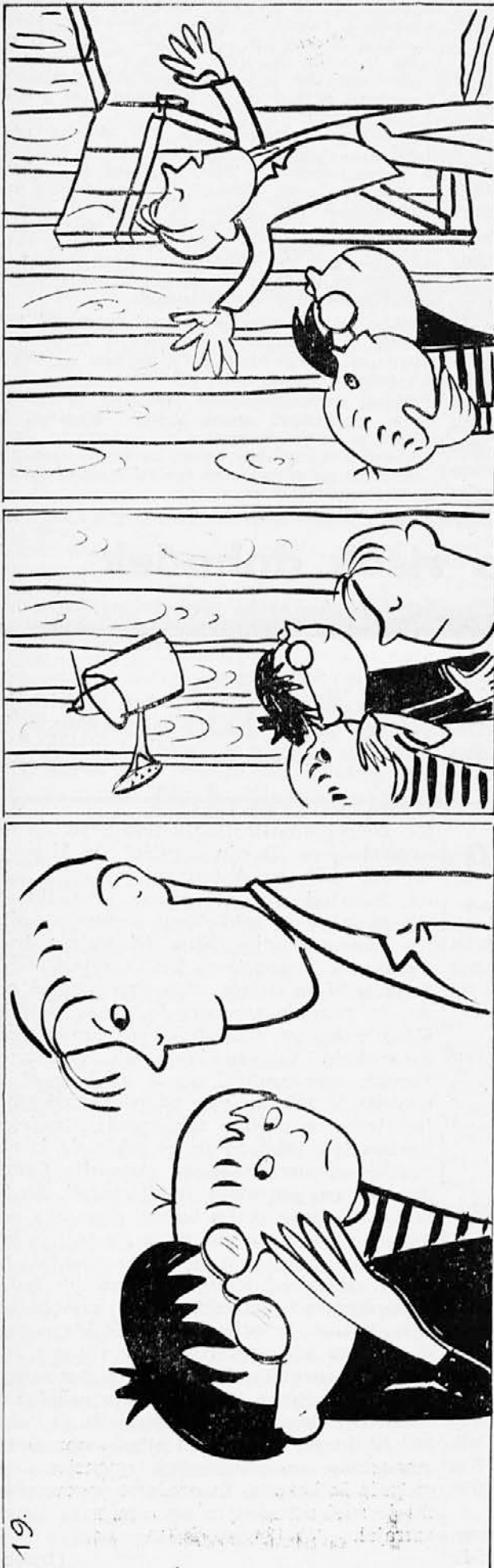
Srečka

Riše ANDREJ NOVAK

10

na podstrešju

Piše TONE FORNEZZI

19. Teden je nimil brez posebnih pripetljajev. Vsi trije so nestrupno pričakovali nedelje, ko naj bi po Markovi zamisli uvedli novo, pospešeno metodo dela »letečega servisa«. Se bolj nestrupno pa so pričakovali torka, dneva, ko je bilo napovedano zrebanje loterije.

»Srečka« štivilko pet šest štiri sedem devet štiri je številka naše in Drejeve sreče. Zelo verjetno bo imel Dreje ob koncu prihodnjega tedna

že moped. To ga bo veselje se je že vnaprej neučakano ogreval Pik.

»Preveč samozavesten si. Jaz raje ne mislim na srečko,« ga je posvaril Darko. »Nekje sem bral, da je sreča kot mlini mehurček, lepa in vabljiva, toda ko seže po njem, se mehurček razblini v nič. Zčto ne segajmo po njem! Jaz dajem prednost servisu.«

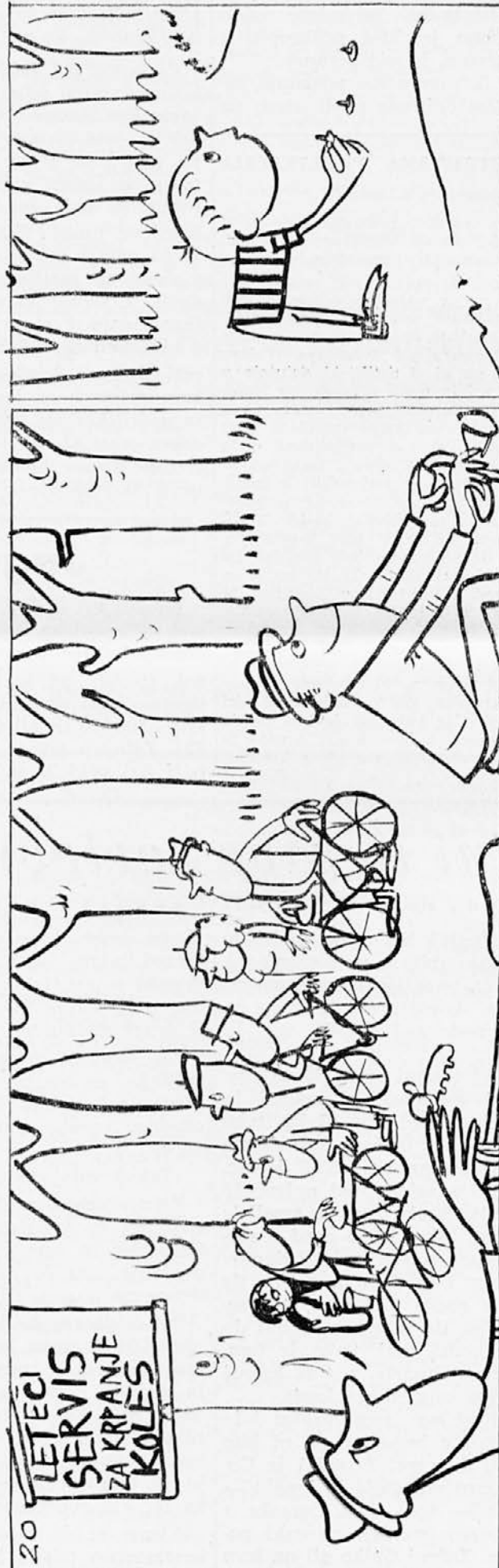
Sedeli so v svoji »Podmornici« in zamišljeno

strmeli v škaflico, ki je ležala sredi zaboja, njihove klubske mize. V tej drobni škaflici je bila torej vsa metoda novega dela.

»Poslušaj, Marko!« je iznenada prekinil tišino Fik. »Pa si zares dobro spraviš srečko?«

Marko je presenečen pogledal Fika, nato pa še Darka.

»Brez skrbi, fant! Srečka je na varnem.«

20. Poč košatim hramom, na katerem je bil pribli velik napis LETECI SERVIS ZA KRPAJJE KOLES, je bilo v zgodnjem nedeljskem dopoldnevu že zelo živahno. Ura se še ni premaknila na enajsto, pa so že zakrpal nad dvajset koles. Šest kolesarjev je čakalo, da pridejo na vrsto. Marko in Darko sta krpala preluknjane zračnice, da jima je pot curjal po čelu, Pik pa jima

je pomagal le tu in tam, ker je neprestano skrivnostno izginjal.

»Dobro vam gre delo izpod rok,« so govorili kolesarji, čakali in kadili cigarete.

»Ni kaj reči, pridni so in iznajdljivi,« so dejali drugi, sedeč pri svojih odprtih torbah in malicali. Sele okrog ene ure se je umiril nenadni naval lastnikov počenih zračnic.

»Saj sem vama rekel, da bo s pospešeno metodo šlo ko' po maslu,« je z neprikritim veseljem dejal Marko in odprl škaflo, polno stotakov.

»Odljučna ideja!« je pritrdil Pik in potegnil iz žepa prazno škaflico risalnih žebjičkov. »Tam pred ovinkom sem nastavljal na cesti skoraj vse. Drugo redeljo jih moramo kupiti dve škaflici!«